

מאת: ראסל ד. מאיר, עו"ד

הנדון: צמצום השימוש במזומן והגבלת פירעון שיקים

תאריך: יולי 2019

אומדן רשות המסים מצביע על כך שכחמישית מהפעילות הכלכלית במדינת ישראל אינה מדווחת. משמעותה של כלכלה שחורה זו היא אובדן הכנסות ממסים בהיקף של כ-50-40 מיליארדי שקלים מדי שנה. בשל כך, הוקמה וועדת לוקר אשר המלצותיה התפרסמו ביוני 2015. הוועדה המליצה על הגבלת גובה העסקאות שניתן לבצע במזומן ל-10,000 ש"ח תחילה, ובהמשך ל-5,000 ש"ח. הפרת הוראות אלה עולה כדי עבירה פלילית שדינה קנס מנהלי.

תחום ההמחאות בישראל נחשב רחב יחסית למדינות העולם, כך שהוא מהווה פרצה לשגשוג הכלכלה השחורה.

בעבר בישראל היה ניתן להסב המחאות ללא הגבלת סכום או מספר ההסבות, ואין חובת תיעוד של זהות המסב והנסב. הדבר אפשר העברת המחאות מיד ליד ללא דיווח, דהיינו, לסחור בהמחאות. פעמים רבות נעשה שימוש בהמחאות סחירות אלה כתחליף למזומן. בשנת 2011 בוצע תיקון בחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981, שמחייב תאגידים בנקאיים להנפיק המחאות עליהן יודפס הביטוי "למוטב בלבד", אשר ימנע את הסחירות בהמחאה, אלא אם ביקש אחרת הלקוח.

ב-1.7.2019 נכנסו לתוקף ההגבלות החדשות. בין ההגבלות ניתן למנות את האיסור לפרוע המחאות שנסחרו יותר מפעם אחת אשר סכומו עולה על 10,000 ש"ח, או המחאות בהן לא צוין שמו של הנפרע. קיימם חריג לאיסור בלשלם בהמחאה פתוחה כאשר העסקה היא בין שני אנשים פרטיים והיא בגובה של עד 5,000 ש"ח, אם כי לעתים האיסור ייאכף גם תחת סכום זה. נוסף על האמור, ישנו איסור על אדם פרטי ועוסק (עוסק הכוונה לבעל עסק) לתת המחאה פתוחה בכל סכום יהא אשר יהא, כאשר על העוסק מוטל גם האיסור לקבל המחאה מעין זו. כדי להתמודד עם סחירות ההמחאות, נאסרה הסבת המחאה מבלי לציין בגבה את שם המסב, מספר זיהויו ושמו של הנסב¹.

¹ התוספת השנייה לחוק לצמצום השימוש במזומן, תשע"ח-2018.

בעסקאות עם עוסק שגובהן מעל 11,000 ש"ח ניתן לשלם במזומן 10% ממחיר העסקה או 11,000 ש"ח – הנמוך מהשניים. לעומת זאת, בעסקאות בין שני אנשים פרטיים שגובהן מעל 50,000 ש"ח, ניתן לשלם במזומן 10% ממחיר העסקה או 50,000 ש"ח – הנמוך מהשניים כאמור.

המחאה שאינה עומדת בתנאים אלה, לא תכובד והתאגיד הבנקאי אינו רשאי לפרוע המחאה מעין זו. תחילתן של הגבלות אלו מצד הבנקים הינה מיום 1.7.2019 והן לא יחולו על שיקים שהופקדו לפני יום התחילה. לאור האמור, מתעורר החשש שהמחאה מוסבת שניתנה קודם לכניסת ההגבלות לתוקף ומתקיימות לגביה אחת או יותר מהמגבלות המנויות בחוק, אך תופקד לפירעון לאחר כניסת החוק לתוקף, לא תכובד, וכי מחזיק המחאה מוסבת דחויה, שלא הפקיד אותה למשמרת לפני מועד זה, עלול להתקשות לקבל את כספו כיוון שההמחאה עלולה לחזור. בשל כך, בנק ישראל קבע כי העמלה בעבור משמורת המחאה דחויה תהא מופחתת – בגובה של 2 ש"ח ובכפוף להוראות המעבר.

העובר על הוראות חוק זה יחויב בקנס מנהלי. שיעור העיצום מהתשלום במזומן מהתשלום בשיק או משיק המוסב יהיה כדלהלן:

אם התשלום או השיק הוא עד 25,000 ₪ – שיעור של 15%

אם התשלום או השיק הוא מעל 25,000 ₪ ועד 50,000 ₪ - שיעור של 20%

אם התשלום או השיק הוא מעל 50,000 ₪ שיעור של 30%.

היה למנהל יסוד סביר להניח כי עוסק הפר הוראה מהוראות החוק כאמור ובכוונתו להטיל עליו עיצום כספי, תימסר למפר הודעה בכתב על כוונתו להטיל עליו עיצום כספי. בהודעה זו יהיה עליו לפרט את המעשה או החדל המהווה את ההפרה, סכום העיצום הכספי שבכוונתו להטיל והתקופה שיש לשלמו, זכותו של המפר לטעון את טענותיו, והסמכות להוסיף על סכום העיצום בשל עבירה חוזרת. זכותו של המפר לטעון טענותיו היא בתוך 45 ימים ממועד מסירת ההודעה. שר האוצר בהסכמת שר המשפטים ובאישור ועדת האתיקה רשאי לקבוע מקרים חריגים שבהם יהיה ניתן להטיל עיצום כספי בסכום נמוך מהקבוע בחוק.

**המזכר אינו בגדר יעוץ משפטי, וכל הפועל על פיו עושה זאת על אחריותו בלבד.
עיון במזכר אינו פוטר ואינו מהווה תחליף ליעוץ משפטי פרטני.**